

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1925 чылаа
Түдээлигинге

1965 ч.
ЯНВАРЬ
20
СРЕДА
№ 15 (6034).

Өртөө 2 көп.

Акы-дунма чурттарының төлээлери Варшавада Совет төлээлери Варшавага уткааны

ВАРШАВА (СЭТА). СЭКП ТК-ның Бирги секретары Л. И. Брежнев, СССР-нин Министрлер Чөвүлелинин даргазы А. Н. Косыгин, СЭКП ТК-ның секретары Ю. В. Андропов,

СССР-нин камгала министры Р. Я. Малиновский, СССР-ниң даштыкы херектер министры А. А. Громыко саставында Совет төлээлери Варшава Көргөзүнүн киржикчилери күрүлелеринин Политиктиг консультативтиг ко-

митетинин хуралына киржири-биле январь 18-те Варшавага чед берген. Совет болгаш польша тутар биле шимден Гань вокзалга совет төлээлери ПКАП ТК-ның бирги секретары В. Гомулка, ПУР-нун Министрлер Чөвүлелинин даргазы Ю. Цирин,

ПКАП ТК-ның Политбюро-нун кежигүнү Э. Кшишко, национал камгала министры М. Спыхальский, даштыкы херектер министры А. Рапаший олар уткуп алган. СССР-нин ПУР-да ачкын А. Б. Анистов талаларына база уткаан.

Чер-чер Советтеринге соңгулдалар

Бүгү улустун улуг болгаш чутула кампаниясы—чер-чер Советтеринге соңгулда беткектери агаалар. Советтерге соңгулда бистин чурттувун, совет улустун амыдыралында каян-даа чутула политиктиг болушкун болуп келген болгаш моон сонгаар-даа ыңгаар артар. Амгы соңгулдангы онзагай байдалы чүдөө дээр, аңаа беткектер чутула демдегдери үеде агаалар турар. Бистин Төрөөн чуртувус чеди чылдың чедиги чылдыңча улам-на улуг күштер-биле болгаш улам-на делгем базымнар-биле киришкен. Чуртун кайы-даа, каян-даа булуңун ап көөр болза, олардың чер болганда-да улуг политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрүшкүн, бүдүрүлгелерде болгаш туугуларда, колхозтарда болгаш совхозтарда, күрүлелде болгаш хей-нинтинги албан черлеринде, кайда-даа улуг чогадыкчы болгаш тургустуучу күш-ажыл хайныгып турар.

СССР-нин Дээди Советинин, Россия Федерациясының болгаш Тыва АССР-ниң Дээди Советтеринин чоокта чаа болуп арткааган сессиялары ажил-агыл болгаш культура тургузушкунун өрткөн чылда түннелдерин кылдыпкан, 1965 чылдың калбак программанын төлөлдү, бадыйан. Түннелдериниң көргөскөнү болза, социалист үлгүлүр болгаш көдөө ажил-агыл чыл келген турум-на өзүп, оон үндешинге совет улустун чагай байдалы улам-на бедип турар. Бо бүгү болза, чоңураагы чогадыкчы белектерге көдүргөн бистин төрөөн Коммунистг партиясының, совет эрге-чагырганын улуг болгаш үрө-түннелдиг ажил-чорудулазының түннели болуп турарын совет кижилер көрүнүктө дег көрүп, бузуреп, өөрүп турар.

Бистин республиканын чер-чер Советтери областың партия организациясының ууртулазы-биле көдөө болгаш хоорайларда ажил-агыл, культура тургузушкунун ууртук херекти сөөлү чылдарда алаан экижиктен, боттарынын ажилына хей-нинтинги эгелешкини калбартып, күрүс болгаш хей-нинтинги херектерин өргөтөп башкарыныга ажилчы чоңун кыргылганын калбарткан. Бо дугайын республиканын чер-чер Советтеринге өрткөн соңгулда 2365 депутаттарын соңгулткан, Советтеринг доктаамал комиссияларында 1669 депутаттардан аңгыда 1058 активчилерин кирип турары толаргай чутулап турар. Оон ырай ажилчы чоңураагы хей-нинтиң өзүпкөн организацияларынын составында мун ажилчы чоң соңгулткан, олар моон сонгаар-даа өзүп калбарар дээринге чигинип турар. Соңгулда чүдөө дээр хей-нинтинги өзүпкөн организацияларынын ажил чорудулазын чоңа кескү, үрө-түннелдиг болдурүп, масса чоңун бо чагай бот-өгелешкини хоорай, көдөө, суур бургузунга калбартыныла болуп турар.

Чер-чер Советтеринге соңгулдалары республика бир аныч чаа байдал-биле уткуур. Бай-Тайга, Эриң районнар база катап тургустунган. Ак-Довурак хоорай Совети немешкен. Чамык көдөө Советтер чара тургустунулар. Ыңчангаш районнарын болгаш көдөө Советтерини депутаттарынын саны өзөр, оон түннелинде Советтерин ажилчы чоруду улам бедип, ажил-агыл, культура тургузушкунунга Советтерин ууртулазын улам күштелдиреринге таарым-чагыл байдал тургустунар.

Шүлүкчү эш Б. Д. Хөвөкмөйге Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажилданчызы деп хүндүлүг атты тыпсыр дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун ЧАРЛЫ

Республиканын культуразын хөгжүдериңе ачы-хавыязы дээр база төртүтүнгөн хүнүңден бээр 50 хар харлааны-биле холбаштыр, «Шын» солун редакциясынын килдиз эргелекчиси — шүлүкчү эш Байкара Дамчасевич Хөвөкмөйге Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажилданчызы деп хүндүлүг атты тыпсыр.

Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун даргазы Б. ДОЛЧАНМАА.
Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун секретары К. ДИИГА.
Кызыл хоорай, 1965 чылдың январь 19.

Чөвүлел хурал

МОСКВА (СЭТА). Көдөө ажил-агыл ажилдакчыларынын күш-ажыл телевиденияны айтыргалары-чу-гаалажып көөр Бүгү-өйлел чөвүлел хуралы январь 18-те Москвага ажиттынган. Эртемденер, көдөө ажил-агыл продуктуларының бүдүрүлгө болгаш беткектер эргелекчидерин тускай артемденер, совхозтарның болгаш колхозтарның ууртукучулары чөвүлел хуралдың ажилында кирип турар. Чөвүлел хуралдың киржикчилери эртемденерин ажилдап кылган күш-ажыл телевидениянын системаларын бүгү талалы-биле чутулажып көөрлөр. Ол

системалар көдөө ажил-агыл бүдүрүлгезин хөгжүдериңе илгин алаан хире-череги-биле бээр ужурулду.

Көдөө ажил-агыл экономикаының Бүгү-өйлел институтунун директору профессор К. П. Оболенский чөвүлел хуралды ажиткан. Совхозтарга болгаш колхозтарга күш-ажыл телевидениянын шендел системаларының дугайында илеткели Экономика институтунун күш-ажыл телевидия килдизинин ууртукучу, экономика артемденерин килдизы Г. М. Болосников кылган.

Чарыштың эгелекчилеринде

«УТКА 25 чыл» совхозун ажил-агылчилери СЭКП ТК-ның октябрь, ноябрь Пленумнарын база СССР-ниң Дээди Советинин бешки сессиясының инициативалары боттандырар дээр, чеди чылдың сөөлү чылдың соңурагаларын чедирининг инициативалары-биле бедиктен социалистг тургустуучулар агаалар. Чөвүлел хуралдың киржикчилери эртемденерин ажилдап кылган күш-ажыл телевидениянын системаларын бүгү талалы-биле чутулажып көөрлөр. Ол

Л. Попова эртен чылды илек бурдундан 1819 кг, Шудун Оюу — 1652 кг, Ондар Сайын — 1649 кг сүтү сагалар. Хойжулар М. Чам-оол бир хойдан-на 3,3 кг, Т. Төрө — 3 кг, Ишти-Хемини хойжу бригады (бригадир эш Ш. Базыр-оол) — 2,9 кг дүктү ап турда, совхозка нити-биле ортукм кыргыла 2,2 кг болган. Моон ап көөргө, бисте ажил-агылчылар турар арталар болгаш курлавырлар бар-дыр.

Мунчагал, совхозта партия организациясы, дирекция чери муракчыларын дуржулгазына алаңгаш, тус-тус участоттар аайы-биле хуралдарга оларын сүмелерин өөренип көргөш, чеди чылдың сөөлү чылдың улам күненишкенин ажилдагыч оларын кыйгырган. Оон-биле кады совхозтун коллективин 1965 чылда кады ажил-агыл продуктуларын бүдүрерин көвүдериң, бүдүрүлгезин илгин ажилын ажилчилеринде социалистг тургустуучулар агаалар, республиканын көдөө ажил-

Мебель цегинде

Даван Оюнович Шара-Хөв Улуг-Хем ылаш ажил-агыл чериниң мебель цегинде 1958 чылдан бээр чазанынчылап турар. Оон кылып бедүрүп турар продукциясының шыныры көмүч эки. Эртен чылдың декабрыда аңаа коммунистг күш-ажылдың шалыпчызы деп атты тывыскан.

ЧУРУНТА: Д. Шара-Хөв ажил үезинде.

Фото: С. ФЕОКТИСТОВУУ.

Малдың чаш төлүн камгалап алыр

БАЙДАЛ ЭКИ

Алаан-Маадыр салбырын Ор-гу-Шөлө № 1 хойжу бригаданың малы 16 кезек черде кыштагалар турар. «Сүт-Хөл» совхозтун өскө-даа черлеринде ышкын, бо брига-дада хой ооллаашкыны эгелеш. Хойжулар О. Самбыл, Норбу 191, М. Отух 153, О. Конар 106, М. Давар-оол 63, М. Девес-оол 9 хураганын меңа камгалап алган, чорутуруп турарлар. Хойжуларда сакманчиктерин быжыгалган. Мал-чынарга автолавака үргүчү барып турар.

САКМАНЧИКТЕРГЕ ТӨЛӨВЕРИНИ УЛГАТТЫРГАН

Кыштын эгезинде хойун күш-шымалы шымак болуп, Ыңчан-гаш январьда төртүтүнгөн хура-ганнар кыштын соогун белен тоо-вас дээрин малчынар чутулажы-рып болбай. Каа-Хем районун «Совет Тыва» колхозунун хойжу колданнарында хураганнар ме-ме-жиг эгелеш. № 2 бригаданың хой-жузу М. Колдур-оолду кадарган хоонуун 70 анын төрөн. № 1 хой-жу бригаданы Л. Семенов, С. Ба-гай-оолду хойлары массалык оолдарынын кырында. Хойжу-ларын болгаш сакманчиктерин харымсалганын, соңуургалын бе-лидер дээр, колхоз баштаар чери

чутула хемчеглерин ажилдап кыл-ган. Моон мурунда чылдарда бир сакманчик киж 80 хураганын 45 хоонукта доруктур азырааш, ка-ларчыга хулаадып бээр, оу ажил төлөвүнүн 3-кү разрыла-га санааш, баш бүрүзүңе 1 рубльдан берип турган. Бо чылдан оон 5-ки разрыла шилчиктеш, хураганнарын санын 60 башка кы-зырмаш, хураган бүрүзүңе 2 рубль 5 копейка төлөвүн докта-галган. Хураганнарын баш са-лын хурадайып, кады-шынар дужаган сакманчик 15 ху ме-мелде төлөвирин алыр. Колхозта ам 30 хире сакманчик кышта-ларже үкүлөргө белен. Чурт-таар черлерин оларга белеткен турар.

ХУРАГАННАР КӨВҮДЕП ТУРАП

Барым-Хемчик районун «Бар-лык» совхозунда шээр мал кидин оолдун эгелеш. Бижитиг-Хая салбырда 763 хой 797 хураганын төрөн. Аксы-Барлык салбыр 1132 хураганын камгалап алган. Хой-жулар Х. Аспанчик 160 хойдан 165 хураганын, О. Ундун 100 хойдан 114, Д. Комбу 192 хойдан 202, С. Дырин 127 хойдан 133, Х. Чыргал 104 хойдан 109 хура-ганы алган.

Совхозтун дирекция чери шээр малдын ооллаашкыны эгелешин-биле хойжуларда тус-тус сакман-чиктерин быжыгалган. Төрүр чоккушудан хойларын бир бөлүк кылдып анылап, төрөктерин тус-кайлап чегерип турар. Бижитиг-Хая салбырда сакманчиктер Х. Хойлакаа, К. Ооржак, С. Би-чекпаа, Х. Каратмаз олар хулаа-гезин ак сеткилдиг күсүлдин ту-рарын демдегелери чутула.

Аксы-Барлык салбырын хой-жуларын ортузунда позитив-массалыг ажил экижеш. Школа-нын башкылары, үстүк класстар-нын өөреникчилери малчынарга солун номчулгазын, беседаны кы-лып берип турар. Башкылар М. Хеймер-оол, Х. Хертек, А. Кү-дерек «Малчынарнын ажилына харымсалгыч үе» деп, «Прав-даның» тыва дугайы очулаурун-ган мурунку чутула болгаш «Кө-дөө ажил-агыл» продуктуларын бүдүрерин бүгү хемчег-биле көвү-дөдөр, белеткендер планын өй-палакка хулаадып деп редакция чутулу оон дорт кодакка малчы-нарга тодазы-биле таймашырап берген.

Аксы-Барлык. Бижитиг-Хая салбырларда төрөн хойларын хураганнарын шупту менди. Төрөн хойларын чылгы сүт-биле сугта-рып, сингенил турар.

ХҮЛЭЭЛГЕНИ АЛГАН СООНДА...

Алдын хемчеглерин бирги түн-нели январьның тентугуна совхоз-та коммунисттерин хуралына чу-гаалажып көөр. Оон ырай салбыр-ларга, фермаларга, хойжу брига-даларга база чутулажы.

Агитаторларын сургаалчалыг ху-раларын салбырлар аайы-биле эр-тирип, агитпункттарынын ажилын дигизип турар. Хойжу бригадаларга профивал болгаш комсомол бөлү-ктерин тургузуп, оларын бүдүрүл-гезин белендер талалы-биле ча-мык хемчеглер алдынып турар. Эш Н. Доржу бригадирин хойжу брига-данын хойжулар чунар бажынын туткаш, ажиталга кирген. Эш Э. Даванов хойжу бригаданы кылды-булуңу септеш, дери алган.

Кыштын берге үезинде малдын оларын талаштырып, четпейи турар мал чегерини тыптынар хемчеглер алдынып турар. Малга саванын кы-лырарып, сугтуу чылдып бээр, ык-ымал сүт бүдүрер ажилдарын чоруду-п турар.

Алдын хемчеглерин бирги түн-нели январьның тентугуна совхоз-та коммунисттерин хуралына чу-гаалажып көөр. Оон ырай салбыр-ларга, фермаларга, хойжу брига-даларга база чутулажы.

Агитаторларын сургаалчалыг ху-раларын салбырлар аайы-биле эр-тирип, агитпункттарынын ажилын дигизип турар. Хойжу бригадаларга профивал болгаш комсомол бөлү-ктерин тургузуп, оларын бүдүрүл-гезин белендер талалы-биле ча-мык хемчеглер алдынып турар. Эш Н. Доржу бригадирин хойжу брига-данын хойжулар чунар бажынын туткаш, ажиталга кирген. Эш Э. Даванов хойжу бригаданы кылды-булуңу септеш, дери алган.

Бө үстүңдө алдынып турар чамык хемчеглер улуг ажил-херектиң чү-те эгези болуру тодаргай. Моон-биле чергелештир бистин ажилымыста улуг четестерин ыгытапайн барып болбас. Эртен чылдын малдын үе-дүн, ажаалда, чегерингезин быгай тургустуунын малдын хорачыма улуг болган. Ол хорачыма тава-рышкан малдарын көч эрте шилчи-лерге бети дээр-ле 200 тонна бо-лур.

Мал ажилында кижилер ортузунда кижилдиги ажил ач-даа ком-малын болуп хулаагезге кижил-лерин эки шилдиг албайн турары-ныстың түннелдиге, чамык кижилер ийи-үш хун хой калдырар, «дыша-ны» чоруй баар, азы арагаже хан-зыга бөөр чүлү бар. Ыңчангаш мал арын баксыраар, не чок чилер чүл-дүр бар. Чижээ, № 3 ферманың хой-жузу Кошкар-оол ажаап турган хураганнарын арыскаш, өске кижил-ге хулаагези берген болбай. Уңг-от-чөт сандаргай турганын Ал-Ту-

Бө үстүңдө алдынып турар чамык хемчеглер улуг ажил-херектиң чү-те эгези болуру тодаргай. Моон-биле чергелештир бистин ажилымыста улуг четестерин ыгытапайн барып болбас. Эртен чылдын малдын үе-дүн, ажаалда, чегерингезин быгай тургустуунын малдын хорачыма улуг болган. Ол хорачыма тава-рышкан малдарын көч эрте шилчи-лерге бети дээр-ле 200 тонна бо-лур.

Мал ажилында кижилер ортузунда кижилдиги ажил ач-даа ком-малын болуп хулаагезге кижил-лерин эки шилдиг албайн турары-ныстың түннелдиге, чамык кижилер ийи-үш хун хой калдырар, «дыша-ны» чоруй баар, азы арагаже хан-зыга бөөр чүлү бар. Ыңчангаш мал арын баксыраар, не чок чилер чүл-дүр бар. Чижээ, № 3 ферманың хой-жузу Кошкар-оол ажаап турган хураганнарын арыскаш, өске кижил-ге хулаагези берген болбай. Уңг-от-чөт сандаргай турганын Ал-Ту-

руг салбырга чангыс декабрыда 140 баш хой не чок чыткен.

Ам мындың харымсалга чок чо-руктар турбас ужураат. Хулаагелер-нин алары дээр ажил-херектиң чүте эгези болур. Оларын боттанды-рары кызымкай күш-ажылды, ор-ганизацты чорукту, кижилер бурунчу хууда харымсалганын белдирин не-ген турар.

Бистин мурунуста салдыган со-рудаларын чеди алары дээр не-миселдин мурунку олуртууга комму-нистер, комсомолчулар турар ужу-руат. Совхозта партия, профивал, комсомол организациялары социа-листг тургустуучуларын күтүрерин дээр чоңун ортузунда организис-массалыг ажилдарын анык байла-ган артык ажилдар ужураат.

Р. КУНАР-ООЛ.
Улуг-Хем районун «УТКА 25 чыл» совхозунда парком секретары.

Бирээзи—коммунистиг күш-ажылдың бүдүрүлгөзи, өскөзү—тудугжуларнын коммунистиг күш-ажыл бригадазы

Бо чуруктарын көрүкөр. Олар — коммунистиг күш-ажылдың бүдүрүлгөзи деп чаагай атты челип алган, республика типографиясынын ажилчынары-дыр. Олар мындг макталга мйла-ла төлөптүлөр, чүгө дээрге мында анаа ажилчындан

эгелеш, мастерлерге, начальниктерге чедир болтуну коллективинин ады даш ажилдаарына, чурттаарына болгаш өөрениринге чүткүл-сорул хайныгып турар.

ЧААГАЙ КҮЗЕЛ-СОРУКТУГ, ЧҮТКҮЛДҮГ АЖЫЛДАПТУРАРЛАР

★ ★ ★

ӨРҮКЧҮЛЕРНИН ажилдап турар чери бо. Кижгү бурзу-ле чай чок ажилдап тур. Оларнын бирээзи — Надежда Константиновна Мальцева. Ол чаа ному парлаарына хергелээр шугунарнын, улуг үжүктөри тудуп алгаш, оларны чатыс чеге эпей салып, хем чээлин хынап тур. Оон ажилдап турары дүргөн, эптиг, сактырга, ол хей-ле шугунар, үжүктөр холье боттары-ла кире чүтүрүп турган-ыт. Ажылга мергежөөн, өрөнгөн деп чүгө мындыг болгай. Бо бүдүрүлгөгө он үш чыл ажилдап, Надежда Константиновна өрүктүнүн нарын мергежилди эки шингээли алган.

Коллективте лектория эргелекчизи кижгү мен — деп, эш Мальцева чугалай-дыр. Бөдүүн ажилчы бо партияжг даялган челишкенин күссөдүп турар. Сөөлү айларда манаа «Бүгү делегей байдалын дугайымда», «Коммунизм үзүндө канчаар ажилдап, чурттаарыл?», «Бүдүрүлгөгө күш-ажылдың бүдүрүлгөсүн белидеринин сорулгалары» деп лекциялар болуулаан. Ол ышкаш, улус судунун шинттектешинин өтчөдү база болган. Бо-ла бүгү лекцияларын болгаш бөсөдөн Надежда Константиновна организастан арттырып турар. Ай санында ийи удаа лекция болурун, ону кандыг темага шилип алырын ол утайып турар.

ДЕПТЕРЛЭР ЦЕХ — республика типографиясынын цехтер аразыга шилип чорутур Кызыл тутун каш удаа чаалап ал келген мурнакчы цехи. Мында колдуунда-ла херэжөөнөр ажилдап турар. Оларнын бирээзи-биле кыска-да бол таныжа кааптаал.

Мария Даниловна Баева манаа он чеди чыл ажилдап, бо аразында үрүлчү-ле мактадып келген. Ажылга үрей кылышкынар кыл-бам, чүгө эки шынар даш демисежип турары, кандыг чүвени кылдыр деп чатыгы хүлөөп алган болду, ону кылырыннын аргазын баш бурнгаар билип алыры—оон ажилынын челишкенин тала-лары мындыг-дыр. Бистин эдилеп турарымыз аны-бүрү өңөрлөг, аны-бүрү хемчээлдиг папкалар база номуна карты бар болгай, оларны Мария Даниловна болгаш оон эштери кылып турар. Эрткен чылын коллективке чаралаттыган мындг чүдүлери олар кыл-гаш, ажылга белик шынар даш чарышка тилекчилер болганнар. Баева ажил үзүүн 115—120 хуу күссөдүп турар.

Сөзү болгаш фотоалары А. НУГУУРАНТЫ.

Тургустунгандан бээр беш чылдарында

КОММУНИЗМ болза бистин колдарымыздын, энергиямыздын, угаан-баламыздын херээ дээрин совет кижилер эки билер. Коммунистиг күш-ажыл даш шимчээшкени — социалистиг чарыштын дээли хейири болуп турар.

Коммунистиг бау-биле ажилдап, чурттап өренири дээрге, совет кижилерин патриоттуг шимчээшкени, бистин үенин кай-гачмык болушкуннарыннын бирээзи болуп деп, СЭБП Топ Комитетинин июнь (1963 ч). Плениуму айтыган. Бо сорулганы боттандырыпкан «Барык» совхозтун Хертек Очурга уурткан комплексинг тудуп бригадалык ажи ажилдап турарын демгелээр чептүг.

Бригаданын составы хей эвес, мында шуту 14 кижгү ажилдап турар. Чыгыш—шутуу, а шутуу—чатыгы даш эл-сөткүлүг,

ажылдың бүдүрүгү, эки шына-ры даш демисежип келгени-биле, олар коммунистиг күш-ажыл бригадалык деп белик атты 1962 чылдын июльда челип алган. Сөөлү ийи чылда оларын 12 кижгү: дашчы, баянчы, лекция, чазыкчы — мындыг дөрт проф-фессияны шингээли алган.

Тургустунуп келгенин беш чылдарынын ишинде бригада бүдүрүгө оонадаанын үрүлчү челишкенин күссөдүп, ажи-лынын шынар талазы-биле база мактадып келген. Совхозтун бус-биле чымылар кол тудуглары: контораны, столованны, механи-застаттыган хаваа фермазын, 300 олуттуг клубу болгаш 350 инекке кажааны кылып дооза-рына комплексинг бригаданын кижилгези улуг болган.

Бригаданын организаствг, ак сеткилдиг күш-ажылдын түй-нелинде чүгө эрткен 1964 чыл-

да безин Бижиктиг-Хая сүт-ба-раан фермазынын коллектив 2 аал чурттаар бажынын, 100 бы-заага эки шынарыг кажааны ал-ган; совхозтун топ шыныда сеп-телге мастерскайыг ажиллаа кырган; Садак-Терек сурда чурттагынын ийи кат бажыны бүрүн доозулан. Олар амгы үе-де ийи кат чурттага бажынын кылып эгелөөн. Ону Делегейин херэжөөнөр хүнү — Март сеске чедир бүрүн доозуп, ажилдаа кийер хүлээлгени алган.

Ажыл-иш кижини кастаар деп уаустун үлөтөр чугааы та-варылга эвес. Эки ажилдаа ол кижини алыр ажим база хей, амдыралы база эки. Ин-диге кижгү чонга макталыг бол-гаш хүнүдүг.

Совхозтун комплексинг тудуп бригадалык К. Кызыл-оол, Л. Давар-оол, Э. Кужугет, К. Ка-ра-Баштыг ышкаш мергежилди,

ажылы үлөтөргө шолбаннары демгелээр чептүг. Ол ышкаш, бригадада партия бөдүүнү уу-рукчуу К. Кужугеттин органи-закчы болгаш кижизилдик мөзү шынарын база демгелээр херек.

Коммунистиг күш-ажылдың комплексинг бригаданын киж-жигунери партия чырымыш-кынында шуту өренип, совхоз-тун кол бухгалтери пропагандист Л. Чооу кичээли Неделянын латина кижээлине доктаамал чорутуп турар. Күш-ажылдың бүдүрүлгөсүн белидери, тудуг ажилынын бот-үзүлгөн чигидери, материалдары камныг, шын ча-рыгдарын, бар арга-куралдарын-ны дозу ажиллаары ышкаш, ту-дугун мындыг тодарай экономи-казын билиринге бригаданын киж-жигунери улуг кичээлгени са-лып турар.

Х. НЕСТИКЕЙ.

Ам бистин цегивис мурнунда

— Фатина Васильевна, силер дептерлээр цехтинг ажилын ам элээн-не билер апарган-дыр сил-лер, ол дугайын бис билип тур-бис. Мындыг болганда, бисте мын-дыг салаа бар: бо цехтинг началь-нигинге ажилдап көрүнер. Си-лерге дузалаары бис—деп, бистин директору болгаш партия организацыянын секретары ме-нээ чугалаан чүгө.

Оон бээр элээн үе эрте берди. Ам кээп, ышкардагы ажилдың байдалын сактып ор мен. Чажыр-гаш канчаар, шаптыкташкынар, бергелер хей-ле турган. Күш-ажылдың бүдүрүлгөсүн күзү, кылган ажилдың шынары чавыс, ажилчынарыннын ажыла хары-салга чокталыр чоруга удаа-дараа болуп турган. Ичкан ажил чүгө чөдө мындыг шынар чок болуп турарын хынап, хей-хей эштер-биле-да чугалашкан бис. Де-птерлерин көктөп, чыскай шарын, хырбаллап, каттап, дескилеп ту-рары, шынап-ла, сагышка азын-чыг, ол хире багай турган чүгө.

Оон-биле кады, багай ажилдыг цех деп демгелээр кээр база бар дивес силер бе!..

Бүгү-ле, күштү ажилдың эки шынары даш, быжыг сагылга-чу-рум даш салып эгелөөн бис. Баш-тайгы үеде чамдык эштер мур-нундагы-ла чачыл апарган ту-ружуге болганчок-ла кире бээр турган: азы ажилга баялап кээр, азы оонашкан даялганын буу-хай кылыр. Сактырга, бүгү херек бе-лен-не эрттинес ышкаш сагыл-дыр чорбаан. Иччала-даа менээ бүгү коллектив бо хире илептер турар чүгө болганда, ажил херек-ти ыяаыла эде башкаар ужу-рут мен деп, быжык-биле бодап алгаш ажилдап турган мен. Сал-дынны, бергелерден коргуп чөдө болбас болгай.

Ол бергелер канчап узаткатын-ганал деп, чугаажок айтыра бээр бөөр силер. Ол мындыг. Эртенин-не, ажил эгелээр мурунда, кижгү бурзу чүгө кылырын ык тодар-гай билер бе дээрин хынап, кы-

лыр чүвени айтып берип, херек апарза, оон-биле кады ажилдаш туруштар турган мен. Чамдыкта дуржулгалыг ажилчынарыннын кү-жүн база ажилдап киргенерге азы ажилына эки мергежип албаан-нарга дузалаажып турдулар.

Күженишкенин ажилдың түй-нелинде бистин дептерлээр цех коллективке мактал-шаналды каш каттап келген. Типография-нын цехтер аразына шилип чо-руур Кызыл туту—бисте. Комму-нистиг күш-ажылдың неги деп чаагай атты база чаалап алган бис. Цехтин эң дээр ажилчы-нары эштер Казанцева, Косине-ва, Муренков, Мальцева болгаш өскөдөр-лаа — типографиянын Хундулел самбыраында. Цехтин ишинде бригадалардан эш Мар-тешованын бригадалык тергип-дөш, цехтин ичинчир ыкпылын быжык-биле тудуп турар.

Ф. ФЕДОРОВА, дептерлээр цехтинг начальниги.

Таңды районнун херэжөөннери

Бистин херэжөөннеривис төөгүзүг чеди чылдын маадырдыг кижизил-дери. Делегейде бүдүгенин кай-гачан, октагый дегеменин 9 космо-навт маадырларыннын бирээзи Ни-колаев-Терешкова совет херэжөөн-нерин чаагай адын дагып каттап ал-даржыткан. Бистин совет херэжөөн-неривисе ыныг улуг ажим-угаа-биле долдунган амдыралды кым берге-ни? Ону Совет чазак, В. И. Ленин-нин тургусканы Коммунистиг партия берген.

Бо үенин херэжөөн кижизин—ол болза коммунизм тургузукчуу, ол-не, ол—чурталганын каастакчызы. Бо талазы-биле бистин Таңды райо-нун херэжөөннерин ажил-агыг, культура тургузукчуунун херэжөөн кийерин улуг-хуузуун дугайында чугалаары өөрчүтүг. Эрткен 1964 чылда районун мурнуна салдыган сорулгалары күссөдүп херекке бис-тин херэжөөннеривис эвеш эвес кү-жүн кырган. Район дук саларынын чыл планын 102, 4, сүтүүн 102,2 хуу күссөткен.

Чыл келген тудум-на көдээ ажи-алдын аны-бүрү алдыралында мурнакчы херэжөөннерин саны өзүп орам. Амгы үеде чүгө колхоз, сов-хоз бүдүрүлгөсиде бежи 3475 хе-рэжөөннер ажилдап турар. Олардан 215 кижгү саанчылар, 55 кижгү инек ладарчылар, 169 кижгү хойчулар болуп, 600 хире херэжөөннер ма-дын каш төлүп доруктуруп өстүр-ринге дузалаажып, хаваа, куш, бызаа ажаакчыларында ажилдап турар.

Ажыл хүнүн кызырганы, бүдүрү-гени механизастаны, бажын ажи-лына тингелдени кылганы болгаш божаан херэжөөннерге немедө шө-дө—бо бүгү болза эртемнин болгаш культуранын аны-бүрү алдыралында херэжөөннерин ролон улам узуу-биле бедиткен. Коммунист херэжөөн-нерин саны районда көзүндү. Олардан 45 кижгү районун удурут ажилдарында, көдээ ажим-агынын тускай эртемнилер, школа дирек-торлары болуп ажилдап, хамаарыш-кан участоктарын багай эвес узу-руп турар. Чижээ, «Тингелте» сов-хозта мал бригадир Кутар Ондар, дуржулга станицянын ажилын комитетинин даргазы А. Чистобеева, Балгазын селшопунун даргазы Г. Да-валор, райпо даргазы М. Колочисо-ва, школа директорлары: М. Ягода, А. Тырмышкина, А. Абросимова, өөр-

диге эргелекчилери Ф. Дубатов, Е. Соломатов болгаш өскөдөр-лаа хей-биле алап болур.

20 ажим чылда эмгелге шугу-мунда ажилдап турар А. Мөңгө, Д. Ижи-тина, А. Високовская олар чонун кады даш амыр-дыжын харамна-май ажилдап турар. Районда ий-улуг участок болуп дуржулга ста-нциянда 13 херэжөөннер эртем ажилдакчылары. Олардан агрохим-ка лабораториянын эргелекчи ком-мунист Н. Варникова, зоотехник В. Чернова, агроном Н. Лебятина олар—мурнакчылар. Сөөлү ийи чыл-да райком, оон херэжөөннер орту-зунга ажил чорудар килдизин бүдү-рүлгөдө, көдээ ажим-агында мурна-кчы кижилерин партия кижигунеге кийрип, оларны ажил-амыралга тө-лөп кижилер кылдыр өстүрер ажилды кичээлгеге тургускан. «Тингелте» совхозтун партокм ажи-лы турган М. Дамынын эки ажи-лы демгелээр чугула. Чүгө «Тингелте» совхозтун саанчылар Ка-ракыс Эртине, Апрель Ондар, Он-дар Сендемаа, Ондар Оржунаа, бызаа ажаакчылары Ондар Чечек-маа, клуб эргелекчиси Анна Ондар, «Революциянын чалбыкчы» колхоз-тун саанчымыз Клара Тивий олар пар-тия кижигунуну кандидатына кий-рип алган, боттарынын политбилин бедилди, коммунистг бау-биле ажилдап, чурттап турар.

Коммунист күш-ажылдың бри-гадазы, шалпычымы деп ат даш со-циалист чарыш районуна херэ-жөөннерин ортузунда калбарган. Ам-гы үеде 21 сүт-бараан фермалары-нын чартык хууу ол чарыштыг тив-лекчилер болуп даш туржуп турар. «Тингелте» совхозтун, дуржулга станицянын топ сүт-бараан ферма-лары ол белик атты чаалап алганнар. Бо чарыш бүдүрүлгө ажилдап тур-ар херэжөөннерин ортузунда база калбарган. Бай-Хаак сурда топ ба-раан саанчынын садыкчылары Л. Ша-моина, Н. Белоусова, Е. Иконнико-ва, аш-чөм садында Е. Голованов-ва, Г. Афанасьева, А. Огородникова бараан сады саарынын квартал планынын 101—104 хуу күссөдүп келген болгаш чонга эдөк-эвилеп садыкчылар диртип турар.

Эрткен чылда «Көк-Тей» совхозтун топ сүт-бараан фермазы, «Элегес» совхозтун Кулузун, «Революция-нын чалбыкчы» колхозтун Мора-чевка, «Тингелте» совхозтун топ фермазы сүт саадазынын талазы-биле тилекчилер болганнар. «Револю-циянын чалбыкчы» колхозта Оон

Билчирмаз ол-ла ажил-агында 10 чылда бызаа ажаакчылаш, эрткен чылдын 69 бызааны доруктуруп өс-турген. В. Яковлева төрүр бир ха-вандан 15 хаваа оолдарын алган. «Көк-Тей» совхозтун күш ажаакчымыз Д. Попова төрүр лагадан 109 чур-ганы алган болгай. Ол совхозта Ондар Анай-Көк болуна бажылаан 22 инеэнин бирээзинде 1963 чыл сүтү, «Элегес» совхозтун Кулузун фермазынын саанчымыз К. Долбат 20 инеэнинде 1900 кг сүт саап алыр хүлээлгезин 2304 кг, Калк ферма-зында И. Смирнова 20 инеэнин бирээзинде 1900 кг сүт саар хүлээл-гезин 2050 кг кылдыр күссөткен. Хой калдарымыз Монгуш Топкал-Хуун 100 хойдан 101 хураганы ам, бир хойдан 3,3 кг дүктү кыргып алган.

Партиянын идеолоттуг ажилынын ээлчегин сорулгаларын чугалаажып, көргөн СЭБП ТБ-нын Плениуму эр-тенден бээр бир чыл ашкан. Бо аразында райкомун херэжөөннер орту-зунга ажил чорудар килдизин партия организацыялары, херэжөөннер чөвү-лелери-биле кады херэжөөннер орту-зунга политмассалыг ажилды экижиде даш эвеш эвес ажилла-ры чоруткан. Районда элээн хей херэжөөннер лекторлар, агитаторлар, пропагандистер болуп, партиянын үн-дүрүп турар доктаал шинтиринин негедеринчи тайдыраракчылары болуп турар. Балгазында көдө би-блиотек эргелекчиси Е. Егорова, Бай-Хаакта библиотека эргелекчиси В. Романенко, башкылар А. Тырмыш-кина, Е. Соломатов, Н. Афанасьева, О. Камаа, амчилер В. Захарова, Э. Ро-манова оларны эки пропагандистер деп чоргаарал-биле алап болур.

Райкомун херэжөөннер ортузунга ажил чорудар килдизин лектор болу-тук. Ол болук тускай пдан өзүгээр лекцияларын номуч турар. Булукте ажилдап, экилер, культура, сүт, прокуратура ажилдакчылары хаара туттулган. Лектор болуп коммунизм тургузукчу кижинин моральдыг мөзү-шыннары, медицина темазына, уруглар кижизилдигине, херэжөөн-нерин күш-ажылга эрге-хүлээлгелери-не хамаарышкан сөзүн лекция-ларын номучтаптар. Районда радио дамчыдылганын ажилына херэ-жөөнн илдепкейлиг кийрип турар. Херэжөөннерге тускай дамчыдыл-галары неседаа бир каттап орус, тыва дылдарга организастан турар бис. Эмчи В. Захарова «Школатын ги-гиенаны», «Өг-бүленин арым-ше-вир», В. Романенко «Херэжөөн киж-изинин эргелекчиси», «Совет кижинин ча-

раш аажы-чанчы», «Чаа чараш мо-даль», РСФСР-инг школаларынын алдарыг башкымыз Н. Афанасьева «Бичиг чаштарын кижизилдиги совет өг-бүленин ролу», «Уругларын күш-ажылга кижизилдери», «Шко-лачынын хүн чүрүм» деп сөзүн лек-цияларын номучтаптар.

Херэжөөннерин иштинин күш-ажылдыг калбазы-биле кийришти-ри—бистин сонтаралаттынмас сорул-галымыс. Оон-биле кады, оларнын өө-редилгезинче, амдырал-чурталганын-че, культурут даштанылганын органи-застаныгче база-ла кичээлгенин салып келген. Районун херэжөөн-нер чөвүлелери утка-шынар, илей-политика талазы-биле ажилтыг, кижизилдиге темазына даштанылга ке-жээлери каш удаа организастан. Бо чугула ажилга херэжөөннер бот-тары кол кийрип турар. Колхозтар, совхозтар партия, профсоюз ор-ганизациялары ону леткип турар. Чам-дык таварыгаларда профсоюз ор-ганизацияны шанааларга хергелээр акааны-даа бээр. 1964 чылда Бал-газын суурун херэжөөннер чөвүлел-е «Күш-ажыл—херэжөөннери алдыр-жылар», Бай-Хаак сурга «Херэжөөн-нер, силерге чоргаарал» деп темалар-га кежээлери эрттирген.

Партия чырымышкынын чег-кинде, кежээки школада, агрозоо-вет өредилгелге 874 херэжөөннер бар. Кур чор, Хову-Аксы, Влади-мировка, Бай-Хаак, Межерей, Элегес суурларын кежээки школаларында бот-өредилге-биле 500 ажит анык оолдар, кыстар өөренип турар. Олар-нын 287-и анык кыстар.

Херэжөөннер чөвүлелин ажи-лында дуза көргүзүр, ол ажилды белик денелге тургузар сорулга-биле херэжөөннер чөвүлелин дарагаларын семинарлар район эртен чы-лын ийи каттап, школа назыны чеп-пези уруглар алам черлерин эрге-лекчилерин, кижизилдикчилерин семинарны база ийи каттап эрттирген.

Устунде чугалаанымыс бистин кыл-ды чоруткан хемгелеристин ажи-лы, херэжөөннер ортузунга ажилда бисте ам-лаа чедир кылдымай тур-ар чүдүүлөр хей. Ол чөвүлелин херэжөөннер боттары чайлазын, пар-тия организацыяларыннын шынчы ду-залакчылары болуп, ам 1965 чылда районувис мурунда салдыган со-рулгалары күссөдүп даш чүткүзүп ажиллаар ужурут бис.

Е. НЫДАЙ.

СЭБП Таңды райкомун херэ-жөөннер ортузунга ажил чорудар ий-лигин эргелекчиси.

КОМСОМОЛДУН ХҮРЭЭЛЕНИН ӨСТҮРЕР

Комсомол—партиянын дузалакчы-ны болгаш кур кужу. Коммунист партия ону дамчыштыр совет аны-ктарга салдарын чедирип, оларны коммунистг мөзү-шыннарга кижизил-дин турар. Комсомол организацыя-ларын ажил-агыг, культура амы-ралына идепкейлиг кижизилгези оларын хүрээленин мурнакчы аны-ктар-биле долдуруп, оларны ажил-агынын кол адырларына дидими-биле депшилеринден лыка хамаар-жыр.

Улут-Хем районун комсомол организацыяны аныктарын комсомолга кийрип алдыра, чатыстап шилин-чуртуну шыгыны сагып, анык өс-кенин өредилгезин, сагылга-чүрү-мүн, ажил-ишке мөзү-шыннарын ба-рымдаап турар. 1963 чылда ком-сомолга кийрип алган аныктарын 20,4 хууу ажилчылар, 13,2 хууу колхозчулар, 66,4 хууу өөреник-чилер болуп турган болза, 1964 чылда комсомолга киргенин 25,4 хууу ажилчылар, 67 хууу өөреникчилер болган, а колхозчулар үстүндө денелден кудулаан. Моон алгаш көөргө, комсомол организа-цыяны ажилчылар болгаш өөреник-чилерин күссө-биле өзүп турары тодарай.

«Улут-Хая» совхозта комсомол комитет (секретары В. Дондувай) чыл дүргүзүндө 58 аныктарын, Ак-Ту-руг сес чыл школазында комсомол организацыяны (секретары М. Чай-лым) 40 пионерлерин комсомол ке-жигунеге хүлээп алган.

ВЛКСМ-нин район комитетинин бюрзу эрткен чылдын дүргүзүндө 473 аныктарга ленинчи комсомол-дук биледип тыыскаан. Оларнын аразында өөреникчилерден агылда, кө-дээ ажил-агынын ажил-ишчиле-ри—анык саанчылар, ладарчылар, механизаторлар база тускай эртем-нилер бар. Чүгө ноябрда болган бир бюрга комсомолга хүлээп алган-нарын аразында 10 саанчы бар бол-ган.

Комсомолдун район комитетиде ке-жигун өздүленин талазы-биле ай-тырынын бюрга каш удаа тургузуп, ылангыч «Улут-Хая» совхозта, «Күш-ажылдын хосту» колхозта, Арыскан сес чыл школазында ком-сомол организацыяларын секретары-ларын иштелип тынышан. Ону түнелинде чүгө өзүлө болган эвес,

харын комсомолдун иштиги ажим-чор-удугааы көсүзү-биле экижөөнн демгелээр ужурут. Оон-биле кады бюрзун үнүшкүнүг хуралдарын чорудуп турганы комсомол органи-зацыяларын ажилын үндөзүн-биле экижидеринге улуг салдарын чедир-ген.

Комсомолдун кежигунеге хүлээп алганында билетти тысырда, бай-ырлал азы демгелээдиг хүннерин таварыштыр бюр кежигунери ча-районун комсомол комитетинин ба-районда тургустунган Күш-ажылчы революсучу алдарын клубуна ке-жигунери—улуг назымды, муруну-да комсомол чораннарга латзып турганы кирген аныктарын сагыш-сеткилинге туттунурбас кылдыр ай-тып турар.

Оон-биле кады комсомолдун өздү-ленин кичээлгенин кочмак салып турар организацыялар база бар. Яланов аттыг колхозта комсомол комитет (секретары К. Сегденей) чүгө 7 аныктарын, «Х Улут ху-рал» колхозта комсомол комитет (секретары С. Сарыг-оол) 10 аны-ктарын, районда база бир улуг ор-тукмак школанын бирээзи—Чаа-Хал школазында комсомол органи-зацыя чүгө 19 өөреникчилерни ком-сомолга хүлээп алганы ленинчи ком-сомолдун хүрээленин өздүленинче ол организацыяларда чөтөс кичээл-гей салып турарын көргүзүп турар. Ылангыч шериг назымды оолдарын комсомол кежигунеге кийрип ап турар школаларда болгаш колхоз, сов-хозтарда эвеш болуп турар. Ол ышкаш өөредилге, сагылга-чүрүмү кошкак, хей-интинин ажилында идепкейлиг эвес, коммунизм тургу-зукчуунун моральдыг дүрүмүн сагы-вас, чатыс сөс-биле, кежигунеге кийри-дег барымдааы чок чамдык аныктар-ын хүлээп ап турар чоруткар бар. Рай-он комитетинин бюрзу «Улут-Хая» совхозтун Хайыракан салбырында, Ак-Туругтун школа-интернадында комсомол организацыяларын кий-рип келген чамдык шинтилерин бөдүлөй берган чорук ол дуга-йын херечилеп турар.

Комсомолдун хүрээленин калбар-гырыпче кичээлгенин салып, ону бүгү тала-биле быжыккаары—район комсомол организацыянын чү-гула сорулгазы.

Д. АРАНЧАА.

АКША-ХӨРӨНГЕНИН ДОЛУ АЖЫГЛАВАН

«Кымыл тудуг» эргелди моон мур-нунда чылдарда Кызыл-Хавак шах-талыга мастерлер участогу тургузуп алган турган. Механиктиг мастер-скаа, оон скандтары, 124 олуттуг амдырал-хандырлыг комбинаты, даштык канализация, чылдымга четкини болгаш 300 кубометр иш-кир сүт турар чөдө чегелдиг ту-дугларын ол участок чорудар ужу-рут турган. Илдин улуг ажилдарын чорудуп турган үеде тудугту удурут-турин проаб эш Зубовка, мастер эш Поповка даскан турган.

1964 чылда база-ла элээн ажил-дар чоруттунуулаан. Иччала-даа чорут ажилдың хемчээли-даа өвө-жөөн, ажилчылар-даа каш кижгү арткап, ичкангы бичи участокка ийи удуруткучу тудары албан эвес болуп берген. Эрткен чылдын 155 рубль шалынныг проаб кылдыр Н. Б. По-повту анаа арттырган, бодунун эрге-анне арткап объектилерни дооскап, 1965 чылдын январда мастерлер участогун хүдээлери аана даскан. Эрткен ажим-агыг чылдына ук участок багай ажилдап деп болбас-ла харын: механиктинг мастерскаа, ск

